

КЕРІВНИК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПІДСИСТЕМИ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ - ГОЛОВА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

" 31 " березня 2016 року

м. Одеса

№ 1

Керівникам ланок територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту – головам райдержадміністрацій, міським головам міст обласного значення. Керівникам управлінь облдержадміністрації, установ та організацій області

Організаційно-методичні вказівки з підготовки населення Одеської області до дій у надзвичайних ситуаціях

I. Загальні положення

1.1. Організаційно-методичні вказівки з підготовки населення Одеської області до дій у надзвичайних ситуаціях (далі - Організаційно-методичні вказівки) підготовлено відповідно до статті 39 Кодексу цивільного захисту України.

1.2. Метою Організаційно-методичних вказівок є надання практичних рекомендацій суб'єктам забезпечення цивільного захисту різних рівнів з питань застосування вимог законодавства у сфері навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

1.3. Головним завданням навчання всіх верств населення діям у надзвичайних ситуаціях є формування культури безпеки його життєдіяльності, обізнаності щодо прав і обов'язків у сфері цивільного захисту та готовності до свідомих практичних дій в умовах надзвичайних ситуацій, а керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, — набуття навичок створювати, приймати та реалізувати управлінські рішення в межах посадових обов'язків і повноважень, передбачених законодавством у цій сфері.

1.4. Під час організації та здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях необхідно керуватися вимогами Конституції України, Кодексу цивільного захисту України, постанов Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 “Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях”, від 26 червня 2013 року № 443 “Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту”, від 2 жовтня 2013 року № 729 “Про затвердження Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб”, від 9 жовтня 2013 року № 787 “Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту”, від 23

жовтня 2013 року № 819 “Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту”, від 9 січня 2014 року № 11 “Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту”, від 11 березня 2015 року № 101 “Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту”, від 8 липня 2015 року № 469 “Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту”, від 13 жовтня 2015 року № 824 “Про затвердження Порядку та обсягів підготовки осіб, які уклали контракти про перебування у резерві служби цивільного захисту, і строків проведення навчальних та перевірочних зборів”, наказів Міністерства внутрішніх справ України від 11.09.2014 № 934 “Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об’єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 3 жовтня 2014 року за № 1200/25977, від 11.09.2014 № 935 “Про Порядок затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 7 жовтня 2014 року за № 1204/25981, від 21.10.2014 № 1112 “Про затвердження Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 5 листопада 2014 року за № 1398/26175, від 21.10.2014 № 1113 “Про затвердження Вимог до структури та змісту програм функціонального навчання”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 5 листопада 2014 року за № 1399/26176, від 30.12.2014 № 1417 “Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 5 березня 2015 року за № 252/26697, від 29.05.2014 № 523 “Про затвердження Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 13 червня 2014 року за № 624/25401, ДСТУ 5058:2008 “Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення” та інших нормативно-правових актів; Потреби у функціональному навчанні категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту Одеської області у навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області, яка затверджується головою Одеської обласної державної адміністрації.

1.5. Організаційно-методичні вказівки рекомендуються для використання керівниками суб’єктів забезпечення цивільного захисту всіх рівнів, в тому числі для організації відповідної роботи керівників підрозділів з питань цивільного захисту та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

II. РЕКОМЕНДАЦІЇ СТРУКТУРНИМ ПІДРОЗДІЛАМ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ, СТРУКТУРНИМ ПІДРОЗДІЛАМ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИМ СЛУЖБАМ ЦЗ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, МІСЦЕВИМ ОРГАНАМ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ПІДПРИЄМСТВАМ, УСТАНОВАМ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМ:

2.1. РЕКОМЕНДАЦІЇ СТРУКТУРНИМ ПІДРОЗДІЛАМ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.

Керівникам структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади в Одеській області з метою забезпечення навчання з питань цивільного захисту посадових осіб центральних органів виконавчої влади, а також суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, рекомендується:

1) забезпечити організацію та проведення:

командно-штабних навчань (штабних тренувань) з працівниками органів управління та сил цивільного захисту функціональної підсистеми з урахуванням Методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань органів управління цивільного захисту, затверджених наказом ДСНС України від 29.01.2014 № 44;

навчально-практичних заходів з підготовки працівників галузевих спеціалізованих служб відповідно до вимог Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2015 року № 469;

2) забезпечити своєчасне проходження функціонального навчання посадовими особами згідно з додатком 1 до Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 819;

3) надати практичну допомогу та забезпечити контроль проведення на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління:

навчання працівників за програмами підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях згідно з вимогами Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444;

спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту згідно з вимогами Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.09.2014 № 934, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 жовтня 2014 року за № 1200/25977;

4) надати підпорядкованим навчальним закладам рекомендації щодо організації навчального процесу з питань формування в осіб, які навчаються, необхідних знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил;

5) запланувати і провести з керівним складом та фахівцями, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підбиття підсумків з виконання основних заходів з навчання працівників діям у надзвичайних ситуаціях за окремий плановий період і визначення завдань на наступний плановий період.

2.2. РЕКОМЕНДАЦІЇ УПРАВЛІННЮ З ПИТАНЬ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ОБОРОННОЇ РОБОТИ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.

Керівнику управління з питань надзвичайних ситуацій та оборонної роботи обласної державної адміністрації рекомендується:

- 1) до 15 червня визначати обсяги державного замовлення на функціональне навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту;
- 2) спланувати в травні-червні на базі навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області проведення з посадовими особами органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які відповідають за організацію навчання населення в сфері цивільного захисту, одноденний семінар з організації планування функціонального навчання в сфері ЦЗ;
- 3) до 01 листопада спільно з навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області відпрацювати план комплектування (потребу у функціональному навчанні) навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області слухачами на наступний рік та до 15 листопада подавати його на затвердження голові облдержадміністрації;
- 4) до 10 числа кожного місяця отримувати інформацію від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування про виконання державного замовлення з функціонального навчання категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту у навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області.
- 5) щорічно до 15 грудня підбивати підсумки проведення функціонального навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

2.3. РЕКОМЕНДАЦІЇ МІСЦЕВИМ ДЕРЖАВНИМ АДМІНІСТРАЦІЯМ, ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

Керівникам місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування з метою забезпечення навчання з питань цивільного захисту посадових осіб місцевих державних адміністрацій та суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, посадових осіб органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання комунальної власності, здійснення підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях рекомендується:

- 1) забезпечити організацію та проведення заходів з підготовки:

органів управління територіальної підсистеми та підпорядкованих їм сил цивільного захисту з урахуванням вимог Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 443, плану основних заходів цивільного захисту України на рік, річного плану територіальної підсистеми;

територіальних спеціалізованих служб цивільного захисту відповідно до вимог Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2015 року № 469;

територіальних формувань цивільного захисту відповідно до вимог Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2013 року № 787;

функціонального навчання з питань цивільного захисту посадових осіб органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які вперше призначені на посаду спеціаліста з питань надзвичайних ситуацій;

функціонального навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління у навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області, згідно з додатком 1 до Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 819;

2) організувати контроль здійснення практичної підготовки під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління, згідно з вимогами Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.09.2014 № 934, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 жовтня 2014 року за № 1200/25977;

3) передбачити у період проведення в адміністративно-територіальних одиницях командно-штабних навчань з органами управління та силами цивільного захисту проведення суб'єктами господарювання не менше як 30 відсотків запланованої у поточному році кількості комплексних об'єктових навчань з питань цивільного захисту;

4) скласти та до 01 жовтня подати до управління з питань надзвичайних ситуацій та оборонної роботи облдержадміністрації і навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області заявки на функціональне навчання за державним замовленням на підставі потреби у навчанні, використовуючи результати обліку осіб на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, які зобов'язані проходити функціональне навчання, та забезпечити періодичність проходження функціонального навчання окремих категорій осіб, зазначену у додатку 1 до Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань

цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 819;

5) забезпечити:

інформування населення про надзвичайні ситуації, у зоні яких або у зоні можливого ураження від яких може опинитися місце проживання громадян, а також про способи захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних такими ситуаціями;

проведення навчання непрацюючого населення на консультаційних пунктах при органах місцевого самоврядування та житлово-експлуатаційних органах відповідно до програми загальної підготовки для самостійного вивчення населенням Одеської області заходів захисту та дій у надзвичайних ситуаціях (додаток 4);

підготовку та видання навчальних, навчально-наочних посібників, розповсюдження інформаційних матеріалів, буклетів, пам'яток тощо;

діяльність консультаційних пунктів при місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, особливо в частині створення умов для оволодіння громадянами навичками користування найбільш поширеними засобами захисту і надання першої само- та взаємодопомоги;

запровадження постійних рубрик у засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами;

подання звітності з питань навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях відповідно до Примірного таблиця термінових та строкових донесень з питань цивільного захисту, затвердженого наказом ДСНС України від 11.10.2014 № 578;

6) спланувати проведення з керівним складом територіальної підсистеми та керівництвом підпорядкованих підприємств, установ та організацій підбиття підсумків з виконання основних заходів з навчання працівників діям у надзвичайних ситуаціях за окремий плановий період і визначення завдань на наступний плановий період;

7) забезпечити направлення посадових осіб органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які відповідають за організацію навчання населення в сфері цивільного захисту, на одноденний семінар (травень-червень) з організації планування функціонального навчання в сфері ЦЗ на базі навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області;

8) до 05 числа кожного місяця заслуховувати посадових осіб з питань цивільного захисту та надзвичайних ситуацій про виконання державного замовлення з функціонального навчання категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту у навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області.

2.4. КЕРІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ З МЕТОЮ ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПРАВИЛАМ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ, РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ:

1) забезпечити проходження особами, які залучаються до проведення безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях інструктажів, навчання і перевірки знань з питань цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки спеціальної підготовки у навчально-методичних центрах сфери цивільного захисту;

2) утворити навчальні групи та здійснити підготовку працівників шляхом курсового і індивідуального навчання за програмами (додатки 1,2,3), загальної підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, спеціальної підготовки працівників, які входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та прискореної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій в особливий період;

3) організувати проведення під час прийняття на роботу і за місцем роботи інструктажів працівників з питань цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях, розроблених на підставі програм підготовки працівників та діючих на підприємстві, в установі та організації правил, інструкцій, планів реагування на надзвичайні ситуації, інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

4) визначити порядок проведення з працівниками протипожежних інструктажів та занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення з урахуванням вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом МВС від 30.12.2014 № 1417, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 5 березня 2015 року за № 252/26697;

5) організувати відповідно до погоджених з місцевими органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування та територіальними органами ДСНС України графіків проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту:

затвердження у встановленому порядку планів проведення комплексних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту, об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, протипожежних та протиаварійних тренувань;

проведення навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту інструкторсько-методичних занять з керівництвом комплексних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту;

роботу об'єктових комісій із залученням представників відповідного територіального органу ДСНС України з оцінки готовності (допуску) персоналу до проведення комплексних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту;

практичну підготовку персоналу відповідно до вимог Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.09.2014 № 934, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 жовтня 2014 року за № 1200/25977;

подання до місцевого органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) та територіального органу ДСНС України звіту за результатами проведених спеціальних об'єктових навчань і тренувань;

б) забезпечити:

проходження в установленому порядку функціонального навчання працівниками відповідно до вимог Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 819;

проходження посадовими особами навчання з питань пожежної безпеки за програмами навчання з питань пожежної безпеки з урахуванням вимог Порядку затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання, затвердженого наказом МВС України від 11.09.2014 № 935, зареєстрованим у Міністерстві юстиції

України

7 жовтня 2014 року за № 1204/25981;

ведення документації з питань організації навчання працюючого населення (переліки навчальних груп, осіб керівного складу і фахівців, які підлягають у поточному році навчанню у сфері цивільного захисту, та посадових осіб, які проходять навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки, робочі навчальні плани і програми, розклади занять, графіки консультацій, журнали навчання, плани підготовки і проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань тощо);

7) обладнати в кожному окремо розташованому структурному підрозділі підприємства, установи та організації інформаційно-довідковий куточок з питань цивільного захисту та забезпечити його наповнення навчальними і наочними посібниками, передбаченими загальною програмою підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, інформаційними стендами з доведення основних заходів, що виконуються підприємством, установою, організацією відповідно до об'єктового плану реагування на надзвичайні ситуації;

8) вжити заходів щодо удосконалення матеріально-технічної бази з підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях шляхом виділення ділянок, споруд, приміщень для обладнання в них навчальних ділянок, пунктів, класів тощо.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ ГОЛОВНОМУ УПРАВЛІННЮ ДСНС УКРАЇНИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.

3.1. Керівнику Головного _____ управління ДСНС України в _____ Одеській області з метою ефективної організації навчання населення щодо дій у надзвичайних ситуаціях рекомендується:

1) взяти участь у заходах з підготовки органів управління та сил цивільного захисту територіальної підсистеми, передбачених планом основних заходів цивільного захисту України;

2) до 01 жовтня спільно з управлінням з питань надзвичайних ситуацій та оборонної роботи облдержадміністрації відпрацювати графік проведення командно-штабних навчань з органами управління та силами ЦЗ в ланках територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ Одеської області;

3) здійснювати методичне керівництво та ведення обліку проведених заходів з питань:

підготовки органів управління та сил цивільного захисту на регіональному та місцевому рівнях;
проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту на підприємствах, в установах та організаціях відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

4) організувати державний нагляд (контроль) за:

дотриманням періодичності проходження навчання керівним складом та фахівцями, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту;

проходженням особами, які залучаються до проведення навчання, інструктажів і перевірки знань з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях, спеціальної підготовки, у навчально-методичних центрах сфери цивільного захисту;

5) організувати роботу з вивчення стану організації та здійснення навчання населення до дій у надзвичайних ситуаціях шляхом:

проведення оцінки знань посадових осіб територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання незалежно від форм власності з питань пожежної безпеки;

участі працівників, відповідальних за здійснення державного нагляду (контролю) в роботі комісій з оцінки готовності (допуску) персоналу підприємств, установ та організацій до проведення комплексних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту;

аналізу поданих підприємствами, установами та організаціями на погодження планів проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту;

вибіркового оцінювання знань з питань цивільного захисту працівників підприємств, установ та організацій в обсязі програм підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях;

організації контролю за обладнанням на підприємствах, в установах та організаціях інформаційно-довідкових куточків і перевірки відповідності їх тематичного наповнення планувальним документам з цивільного захисту;

участі в тренуваннях з учасниками навчально-виховного процесу у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах відповідної адміністративно-територіальної одиниці під час проведення тижнів безпеки дитини та днів цивільного захисту згідно із зведеними планами-графіками проведення цих заходів, що розробляються відповідними територіальними органами управління освітою;

- 6) узагальнити звіти про організацію проведення спеціальних об'єктових навчань (об'єктових тренувань) з питань цивільного захисту протягом року на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та підготувати пропозиції щодо удосконалення цих заходів у наступному році;
- 7) організувати взаємодію з навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області згідно з пунктом 2.3 Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.05.2014 № 523, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 13 червня 2014 року за № 624/25401;
- 8) забезпечити контроль виконання планів і програм навчально-методичними центрами у сфері цивільного захисту, а також підприємствами, установами, організаціями, які в установленому порядку проводять навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та посадових осіб з питань пожежної безпеки;
- 9) брати активну участь у підбитті підсумків роботи керівного складу територіальної підсистеми та її ланок з виконання основних заходів з навчання працівників діям у надзвичайних ситуаціях за окремий плановий період і визначення пріоритетних завдань на наступний плановий період;
- 10) звітувати про виконану роботу з питань навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях згідно з вимогами Примірного таблиця термінових та строкових донесень з питань цивільного захисту, затвердженого наказом ДСНС України від 11.10.2014 № 578.

IV. РЕКОМЕНДАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОМУ ЦЕНТРУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

4.1. Керівнику навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Одеської області рекомендується:

1) з метою організації та навчально-методичного забезпечення навчання керівного складу органів управління цивільного захисту та населення діям у надзвичайних ситуаціях до 30 червня 2016 року розробити та за погодженням із начальником управління з питань надзвичайних ситуацій та оборонної роботи облдержадміністрації (замовника на навчання) затвердити робочі навчальні програми і програми постійно діючих семінарів для кожної категорії осіб керівного складу та фахівців, які проходять функціональне навчання, передбачивши в них:

для слухачів з числа керівників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх заступників, керівників структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування тривалість навчання за робочими навчальними програмами до 45 годин;

для слухачів з числа керівників суб'єктів господарювання та їх заступників, залежно від чисельності працюючих та категорії за заходами цивільного захисту такого суб'єкта, тривалість навчання за робочими навчальними програмами до 27 годин;

з іншими категоріями осіб керівного складу та фахівцями проводити функціональне навчання за програмами постійно діючих семінарів тривалістю до 18 годин;

при визначенні тематичного наповнення робочих програм не допускати їх перенасичення загальною тематикою, що не враховує конкретні посадові обов'язки з цивільного захисту слухачів;

2) комплектування навчальних груп здійснювати відповідно до планів комплектування із врахуванням потреби замовників та вимог нормативно-правових актів стосовно призначення голів комісій техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, а також керівників робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

3) спланувати та провести в адміністративно-територіальних одиницях, де передбачено проведення командно-штабних навчань з органами управління та силами цивільного захисту територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, функціональне навчання керівників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання за місяць до початку проведення таких командно-штабних навчань;

4) здійснювати функціональне навчання та його навчально-методичне забезпечення згідно з Положенням про організацію навчального процесу з функціонального навчання, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.10.2014 № 1112, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 5 листопада 2014 року за № 1398/26175, застосовуючи основну форму навчання з відривом від виробництва, а також виїзну на базі навчально-консультаційних пунктів та за умови наявності договорів (угод) із суб'єктами господарювання безпосередньо на їх навчально-виробничій базі;

5) погодити із суб'єктами господарювання графіки використання закріпленої за навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту навчально-виробничої бази цих суб'єктів господарювання для проведення практичних занять зі слухачами;

6) проаналізувати стан виконання державного замовлення з навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту у попередньому році, та подати у встановлені строки пропозиції щодо обсягів державного замовлення на наступний рік;

7) спільно з Головним управлінням ДСНС України в області розробити та подати на затвердження в установленому порядку плани-графіки проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

8) підготувати та провести згідно із затвердженими планами-графіками практичної підготовки інструкторсько-методичні заняття на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять комплексні об'єктові навчання в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Перелік навчально-виробничих завдань у планах проведення інструкторсько-методичних занять та строки і тривалість їх проведення узгодити із замовниками;

9) вивчати стан та методики навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях на підприємствах, в установах і організаціях під час підготовки і проведення комплексних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту. Узагальнені результати проведеної роботи оприлюднювати на своєму офіційному веб-сайті;

10) спільно з управлінням з питань надзвичайних ситуацій та оборонної роботи облдержадміністрації спланувати у травні-червні проведення з посадовими особами органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які відповідають за організацію навчання населення в сфері цивільного захисту, одноденний семінар з організації планування функціонального навчання в сфері ЦЗ;

11) забезпечити:

навчально-консультаційне і методичне супроводження командно-штабних, штабних навчань і тренувань з питань цивільного захисту, що проводяться з ланками відповідних територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту;

методичний супровід заходів з практичної підготовки, що проводяться підприємствами, установами, організаціями під час об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, протипожежних і протиаварійних об'єктових тренувань шляхом проведення планових консультацій, надання роз'яснень, методичних рекомендацій, оформлення зразків документів, тематичних папок тощо;

надання в установленому порядку послуг з навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки;

проходження спеціальної підготовки особами, які залучаються до проведення занять за програмами навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, та особами, які залучаються підприємствами, установами та організаціями до проведення інструктажів, навчання і перевірки знань з питань цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки;

методичне супроводження видання місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування навчальних, навчально-наочних посібників, брошур, розповсюдження ними інформаційних матеріалів, буклетів тощо з питань навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях;

12) надавати консультаційну, аналітичну, методичну та іншу кваліфіковану підтримку підприємствам, установам, організаціям з питань планування діяльності з цивільного захисту та навчання населення діям у надзвичайних, аварійних ситуаціях та в умовах терористичного акта;

13) спланувати на підставі плану проведення навчальних зборів у ДСНС України та за необхідності забезпечити проходження особами, які уклали контракти про перебування у

резерві служби цивільного захисту, курсу базової підготовки за посадами та обраними спеціальностями у складі органів управління;

14) здійснювати взаємодію з Головним управлінням ДСНС України в Одеській області та управлінням з питань цивільного захисту та оборонної роботи облдержадміністрації за напрямками, передбаченими пунктом 2.3 Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.05.2014 № 523, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 13 червня 2014 року за № 624/25401;

15) надати практичну допомогу відповідальним особам за роботу консультаційних пунктів з питань цивільного захисту, утворених при місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, у відпрацюванні ними плануючої, облікової, звітної документації, відборі плакатів, літератури, складанні пам'яток, листівок та іншої інформації для населення, виконанні робіт з розроблення оригінал-макетів стендів інформаційно-довідкових куточків з питань цивільного захисту;

16) надати методичну допомогу територіальним органам управління освітою та базовим (опорним) навчальним закладам з організації і проведення днів цивільного захисту та тижнів безпеки дитини;

17) підвищити ефективність методичних заходів з удосконалення педагогічної майстерності кадрів, зокрема шляхом участі працівників територіальних курсів та навчально-консультаційних пунктів у проведенні показових спеціальних навчань з питань цивільного захисту згідно з річним Планом основних заходів цивільного захисту;

18) передбачити під час проведення днів професійної майстерності ознайомлення майстрів виробничого навчання, завідувачів навчально-консультаційних пунктів з методикою роботи з підготовки та проведення на суб'єктах господарювання комплексних об'єктових навчань та тренувань. Для забезпечення участі працівників ДСНС України у днях професійної майстерності плани та строки проведення цих заходів подати до Департаменту організації заходів цивільного захисту ДСНС України;

19) проводити атестацію педагогічних працівників навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 року № 930 "Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників", зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 року за № 1255/18550;

20) звітувати про виконану роботу з питань навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях згідно з вимогами Примірної таблиці термінових та строкових донесень з питань цивільного захисту, затвердженого наказом ДСНС України від 11.10.2014 № 578.

Керівник територіальної підсистеми
єдиної державної системи цивільного
захисту - голова Одеської обласної
державної адміністрації

М. Саакашвілі

До організаційно-методичних вказівок
з підготовки населення Одеської області
до дій у надзвичайних ситуаціях
керівника територіальної підсистеми
єдиної державної системи цивільного
захисту - голови Одеської обласної
державної адміністрації
від « 31 » березня 2016 року № 1

ПРОГРАМА

загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Одеської області до дій у надзвичайних ситуаціях

I. Загальні положення

1.1 Програма загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Одеської області до дій у надзвичайних ситуаціях (далі - Програма) розроблена відповідно до Кодексу цивільного захисту України та постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» з метою встановлення рекомендованого змісту різних форм навчання, а також навчального часу на їх проведення, та Типової програми затвердженої наказом ДСНС України 06.06.2014 № 310 (у редакції наказу ДСНС України 08.08.2014 № 458).

1.2 В процесі вивчення Програми рекомендується:

ознайомлення із завданнями та особливостями організації заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації;

вивчення основних способів захисту працівників від уражаючих факторів надзвичайних ситуацій (НС) з урахуванням особливостей виробничої діяльності;

ознайомлення з інформацією, що міститься в планах реагування на НС про дії в умовах загрози і/або виникнення НС;

набуття практичних вмінь щодо користування засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння і сприяння проведенню рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації НС;

оволодіння навичками з надання домедичної допомоги потерпілим.

II. Орієнтовний обсяг засвоєних знань та вмінь за Програмою.

2.1 У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується знати:

основні небезпечні виробничі фактори, техногенні та природні небезпеки, що ймовірно для місця розташування підприємства, установи та організації;

основні принципи функціонування об'єктової системи цивільного захисту, організацію оповіщення про загрозу і виникнення надзвичайної ситуації;

засоби індивідуального та колективного захисту, порядок і правила користування ними;

обов'язки і дії працівників під час загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій згідно із планами реагування на НС;

способи та засоби запобігання пожежам та вибухам, типові дії працівників при їх виникненні, способи застосування первинних засобів пожежогасіння;

побутові дозиметричні прилади, їх призначення та особливості користування ними;

заходи щодо сприяння проведенню на підприємстві, в установі та організації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення НС.

2.2 У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується вміти:

запобігати створенню умов, що можуть привести до виникнення НС;

чітко діяти за сигналами оповіщення, практично виконувати заходи згідно із планами реагування на НС;

користуватися засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння;

сприяти проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення НС;

дотримуватися режимів радіаційного захисту;

надавати першу допомогу потерпілим у НС.

2.3 За підсумками навчання за Програмою рекомендується формування психологічної готовності до адекватних дій в умовах стресового впливу уражаючих чинників НС.

III. Орієнтовний розподіл навчального часу за розділами програми та формами навчання

Найменування розділу	Форма навчання, години		
	курсове навчання	індивідуальне навчання	спеціальні об'єктові навчання, тренування
Теоретична складова			

Найменування розділу	Форма навчання, години		
	курсове навчання	індивідуальне навчання	спеціальні об'єктові навчання, тренування
Основні способи захисту і загальні правила поведінки в умовах загрози та виникнення НС	1	5	-
Надання першої допомоги потерпілим	1	1	-
Організація заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації	1	2	-
Перевірка знань	1	-	-
Усього	4	8	-
Практична складова			
Протипожежні тренування	-	-	2
Спеціальне об'єктове навчання (тренування) з питань цивільного захисту	-	-	до 8
Усього	-	-	до 10
Разом	4	8	до 10

IV. Рекомендована тематика та орієнтовний зміст тем за розділами програми

4.1 Основні способи захисту і загальні правила поведінки в умовах загрози та виникнення НС

4.1.1 Тема 1. Основні способи захисту в умовах загрози та виникнення НС.

Основні поняття про НС. Порядок отримання інформації про загрозу і виникнення НС. Попереджувальний сигнал «Увага всім!».

Захисні споруди цивільного захисту, їх призначення та облаштування. Порядок заповнення захисних споруд та правила поведінки працівників, які укриваються в них.

Принцип дії, індивідуальний підбір та правила користування протигазами, респіраторами. Медичні засоби, що входять до індивідуальних аптечок та їх призначення. Індивідуальний перев'язочний пакет. Індивідуальні протихімічні пакети.

Евакуація, порядок її проведення, правила поведінки та обов'язки евакуйованих працівників.

4.1.2 Тема 2. Правила поведінки працівників під час НС природного характеру.

Правила поведінки і дії працівників при землетрусах.

Безпечні дії працівників у разі виникнення геологічних НС (пов'язаних із зсувами, обвалами або осипами, осіданням земної поверхні, карстовими провалами або підтопленням).

Особливості негативного впливу гідрометеорологічних НС. Правила безпечної поведінки у разі їх виникнення.

Основні причини виникнення та особливості пожеж у природних екологічних системах. Правила поведінки та заходи безпеки у разі їх виникнення.

4.1.3 Тема 3. Безпека працівників під час радіаційних аварій і радіаційного забруднення місцевості. Режими радіаційного захисту.

Ядерні установки та джерела іонізуючого випромінювання. Особливості радіаційного впливу на людину. Поняття про дози опромінення людини. Променева хвороба.

Побутові дозиметричні прилади, їх призначення та особливості користування.

Режими радіаційного захисту. Санітарна обробка працівників. Дезактивація приміщень, обладнання, техніки, виробничої території тощо.

4.1.4 Тема 4. Правила поведінки працівників при аваріях з викидом небезпечних хімічних речовин.

Характеристики основних небезпечних хімічних речовин. Особливості їх впливу на організм людини. Наслідки аварій з викидом небезпечних хімічних речовин.

Загальні правила поведінки та дії працівників при аваріях з викидом небезпечних хімічних речовин.

Проведення заходів з ліквідації наслідків аварій з викидом небезпечних хімічних речовин. Дегазація приміщень, обладнання, виробничої території тощо.

4.1.5 Тема 5. Вибухо та пожежонебезпека на виробництві. Рекомендації щодо дій під час виникнення пожежі.

Основні поняття вибухобезпеки виробництва. Небезпечні фактори вибуху і захист від них. Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів.

Стисла характеристика пожежної безпеки підприємства, установи, організації. Протипожежний режим на робочому місці. Можливість виникнення та (або) розвитку пожежі. Небезпечні фактори пожежі.

Дії працівників у разі загрози або при виникненні пожежі. Гасіння пожеж. Засоби пожежогасіння, протипожежне устаткування та інвентар, порядок та правила їх використання під час пожежі.

4.1.6 Тема 6. Правила поведінки і дії в умовах масового скупчення людей та в осередках інфекційних захворювань.

Безпека при масових скупченнях людей. Психологія натовпу. Правила безпечної поведінки у місцях масового перебування людей та у разі масового скупчення людей.

Поширення інфекційних хвороб серед населення. Джерела збудників інфекцій. Основні механізми передавання збудників інфекції.

Режимно-обмежувальні заходи (посилене медичне спостереження, обсервація, карантин). Правила поведінки в осередках інфекційних захворювань, особиста гігієна в цих умовах.

Основні напрямки профілактики інфекційних хвороб. Методи і засоби дезінфекції, дезінсекції, дератизації. Основні дезінфекційні засоби.

4.2 Надання першої допомоги потерпілим.

4.2.1 Тема 1. Порядок і правила надання першої допомоги при різних типах ушкоджень.

Основні правила надання першої допомоги в невідкладних ситуаціях. Проведення первинного огляду потерпілого. Способи виклику екстреної медичної допомоги.

Ознаки порушення дихання. Забезпечення прохідності дихальних шляхів. Проведення штучного дихання. Ознаки зупинки роботи серця. Проведення непрямого масажу серця.

Перша допомога при ранах і кровотечах. Способи зупинки кровотеч. Правила та прийоми накладання пов'язок на рани.

Перша допомога при переломах. Прийоми та способи іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів.

4.2.2 Тема 2. Порядок і правила надання першої допомоги при ураженні небезпечними речовинами, при опіках тощо.

Невідкладна та перша допомога при отруєннях чадним газом, аміаком, хлором, іншими небезпечними хімічними речовинами.

Перша допомога при хімічних та термічних опіках, радіаційних ураженнях, втраті свідомості, тепловому та сонячному ударах.

Правила надання допомоги при утопленні.

Способи і правила транспортування потерпілих.

4.3 Організація заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації.

4.3.1 Тема 1. Забезпечення виконання на підприємстві, в установі та організації завдань з цивільного захисту

Повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Організаційна структура управління цивільним захистом підприємства, установи, організації. Об'єктові комісії з питань НС та евакуаційні органи.

Відомості щодо об'єктових спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту. Відомча та добровільна пожежна охорона. Аварійно-рятувальне обслуговування підприємств, установ, організацій. Система керівництва рятувальними роботами, координація дій виробничого персоналу та залучених підрозділів і служб, які беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Права і обов'язки працівників у сфері цивільного захисту. Сприяння проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС у разі їх виникнення. Заходи життєзабезпечення постраждалих та соціального захисту і відшкодування матеріальних збитків постраждалим внаслідок НС.

4.3.2 Тема 2. Виконання заходів захисту та дії працівників згідно з планами реагування на НС

Об'єктовий план реагування на НС (інструкція щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення НС). Прогнозовані природні загрози, територіальне розміщення потенційно небезпечних об'єктів, небезпечні виробничі фактори, характерні причини аварій (вибухів, пожеж тощо) на виробництві.

Об'єктова система оповіщення працівників. Дії персоналу щодо аварійної зупинки виробництва. Виведення працівників з небезпечної зони, порядок забезпечення їх засобами індивідуального захисту, місця розташування можливих сховищ, шляхи евакуації.

Інформування працівників щодо розвитку НС, місць розгортання і маневрування аварійно-рятувальних сил, залучення необхідних ресурсів, технічних і транспортних засобів, координації дій з населенням та заходів безпеки в зоні НС.

V. Рекомендований зміст практичних форм навчання за Програмою

5.1 Тренінги необхідних дій в умовах НС проводяться під час курсового або індивідуального навчання шляхом виконання індивідуальних завдань або групових занять з метою формування та/або відпрацювання умінь та навичок користування засобами індивідуального захисту та засобами пожежогасіння, дотримання правил поведінки під час проведення евакуації, проведення серцево-легеневої реанімації та інших способів надання першої допомоги потерпілим.

5.2 Тренування з питань цивільного захисту та протипожежні тренування є спрощеними за організацією та скорочені за часом і обсягом злагожені навчальні заходи, що спрямовані на вирішення завдань запобігання, мінімізації або ліквідації наслідків НС на підприємстві, в установі або організації в умовах, максимально наближених до обстановки, що може бути спричинена небезпечною подією або сукупністю небезпечних подій та явищ.

Тренування проводяться з метою практичного відпрацювання, закріплення та перевірки умінь та навичок виконання працівниками дій щодо запобігання можливих НС та дій у разі виникнення НС, насамперед дій за сигналами оповіщення, користування засобами індивідуального захисту та засобами пожежогасіння, способів рятування людей, надання першої допомоги потерпілим, порядку евакуації людей і матеріальних цінностей, взаємодії з аварійно-рятувальними підрозділами та медичними працівниками.

5.3 Спеціальні об'єктові навчання з питань цивільного захисту є єдиним комплексом навчальних заходів, спрямованих на вирішення завдань цивільного захисту на підприємстві, в установі або організації в умовах, максимально наближених до НС.

Спеціальні об'єктові навчання проводяться з метою комплексного відпрацювання керівним складом та фахівцями сил цивільного захисту разом працівниками підприємств, установ та організацій дій з організації та здійснення заходів, передбачених планами реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період, а також виконання ними функцій з питань цивільного захисту.

VI. Рекомендації щодо перевірки засвоєння змісту Програми

6.1 Перевірку засвоєння змісту Програми рекомендується проводити комісійно із залученням фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

6.2 Перевірку знань за змістом Програми рекомендується проводити шляхом тестування або заліку в усній або письмовій формі.

VII. Рекомендований перелік навчально-матеріального майна

7.1 Для забезпечення проведення навчання за Програмою використовується матеріально-технічна база підприємства, установи та організації.

7.2 У складі навчально-матеріального майна, повний перелік та кількісні показники якого визначаються керівником підприємства, установи та організації з урахуванням особливостей їх виробничої діяльності та кількості працівників, доцільно передбачати протигази фільтруючий, респіратор, побутовий дозиметричний прилад, вогнегасники, індивідуальну аптечку, навчальні стенди та схеми.

VIII. Рекомендований перелік нормативних документів

Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 34-35.

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4.

Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 27.

Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 22.

Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 29.

Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 15.

Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 23.

Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 8.

Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 1999 р. № 192 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7.

Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю: постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1200 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 34.

Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту:

постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 92.

Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 89.

Про затвердження Правил вибору та застосування засобів індивідуального захисту органів дихання (НПАОП 0.00-1.04-07): наказ Держгірпромнагляду України від 28 грудня 2007 р. № 331, зареєстрований в Мін'юсті України 4 квітня 2008 за № 285/14976// Офіційний вісник України. — 2008. — № 28.

Про затвердження Правил експлуатації вогнегасників (НАПБ Б.01.008-2004): наказ МНС України від 2 квітня 2004 р. № 152, зареєстрований в Мін'юсті України 29 квітня 2004 за № 555/9154 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 19.

Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні (НАПБ А.01.001-2004): наказ МНС України від 19 жовтня 2004 р. № 126, зареєстрований в Мін'юсті України 4 листопада 2004 за № 1410/10009 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 45.

ДСТУ 2272-2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. — Вид. офіц. — На заміну ДСТУ 2272-93; Чинний від 01.10.2006. — К.: Держспоживстандарт України, 2007. — III, 28 с. — (Національний стандарт України).

ДСТУ 3891-99. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. — Введ. 2000.01.01. — Офіц. вид. — К.: Держстандарт України, 1999. — III, 21 с. — (Державний стандарт України).

ДСТУ 5058:2008. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. — Вид. офіц. — Чинний від 2010-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2009. — III, 10 с. — (Національний стандарт України).

ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. — На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 19 с. — (Національний класифікатор України).

Норми радіаційної безпеки України, доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ — 97/Д — 2000): державні гігієнічні нормативи ДГН 6.6.1. — 6.5.061 — 2000 / Комітет з питань гігієнічного регламентування, Національна комісія з радіаційного захисту населення України ; наук. керівник авт. кол. І. А. Ліхтарьов [та ін.]. — Вид. офіц. — К.: 2000.

До організаційно-методичних вказівок
з підготовки населення Одеської області
до дій у надзвичайних ситуаціях
керівника територіальної підсистеми
єдиної державної системи цивільного
захисту - голови Одеської обласної
державної адміністрації
від « 31 » березня 2016 року № 1

ПРОГРАМА

спеціальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Одеської області, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

I. Загальні положення

1.1. Програма спеціальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Одеської області, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань (далі формування) цивільного захисту (далі - Програма) розроблена відповідно до Кодексу цивільного захисту України та постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», постанови Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2013 р. № 787 "Про затвердження порядку утворення , завдання та функції формувань цивільного захисту", постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 "Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту", з метою встановлення рекомендованого змісту різних форм навчання, а також навчального часу на їх проведення.

1.2. В процесі вивчення Програми рекомендується:

ознайомлення із завданнями та особливостями організації спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, проведення заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації;

вивчення порядку комплектування та підготовки особового складу формувань. Обов'язки, права, гарантії та відповідальність рятувальників сил цивільного захисту, дії при приведенні формувань у готовність;

організація захисту особового складу формувань у ході виконання рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникаючих надзвичайних ситуацій;

набуття практичних вмінь щодо дії за призначенням, користування засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння, оволодіння навичками з надання домедичної допомоги потерпілим.

II. Орієнтовний обсяг засвоєних знань та вмінь за Програмою.

2.1. У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується знати:

небезпечні чинники виробничих аварій, їх вплив на екологічну безпеку та безпеку життя і здоров'я людей. Характеристика небезпечних промислових факторів суб'єкта господарювання; основні небезпечні фактори, техногенної та природної небезпеки, що ймовірні для місця розташування підприємства, установи та організації;

основні принципи функціонування об'єктової системи цивільного захисту, організацію технологічного процесу виробництва;

оповіщення про загрозу і виникнення надзвичайної ситуації;

засоби індивідуального та колективного захисту, порядок і правила користування ними;

обов'язки і дії рятувальників спеціалізованих служб та формувань під час загрози та виникнення надзвичайних ситуацій згідно із планами реагування на НС;

2.2. У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується вміти:

запобігати створенню умов, що можуть привести до виникнення НС;

чітко діяти за сигналами оповіщення, практично виконувати заходи згідно із планами реагування на НС;

користуватися засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння;

забезпечувати проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення НС;

2.3. За підсумками навчання у особового складу рятувальників спеціалізованих служб та формувань за Програмою рекомендується формування психологічної готовності до адекватних дій в умовах стресового впливу уражаючих чинників НС.

III. Орієнтовний розподіл навчального часу за розділами програми та формами навчання

Найменування розділу	Форма навчання, години		
	курсове навчання	індивідуальне навчання	спеціальні об'єктові навчання, тренування

Найменування розділу	Форма навчання, години		
	курсове навчання	індивідуальне навчання	спеціальні об'єктові навчання, тренування
Теоретична складова за загальною тематикою			
* Теми визначає керівник підприємства з урахуванням загальної тематики для спеціальної підготовки працівників, які входять до складу аварійно-рятувальних служб, формувань цивільного захисту на суб'єктах господарювання	3	2	
Теоретична складова за спеціальною тематикою			
* Теми визначає керівник підприємства з урахуванням спеціальної тематики для спеціальної підготовки працівників, які входять до складу аварійно-рятувальних служб, формувань цивільного захисту на суб'єктах господарювання	6	3	
Перевірка знань	1	-	-
Всього	10	5	
Практична складова			
Спеціальне об'єктове навчання (тренування) з питань цивільного захисту	-	-	до 10
Усього	-	-	до 10
Разом	10	5	до 10

IV. Рекомендована тематика та орієнтовний зміст тем за розділами програми

Тематика

для спеціальної підготовки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту на суб'єктах господарювання.

Загальна тематика:

1. Законодавство України у сфері рятувальної справи. Структура цивільного захисту суб'єкта господарювання. Організаційна структура формувань підприємства, установи та організації.

2. Комплектування та підготовка особового складу формувань. Обов'язки, права, гарантії соціального захисту та відповідальність рятувальників сил цивільного захисту.
3. Небезпечні чинники виробничих аварій, їх вплив на екологічну безпеку та безпеку життя і здоров'я людей. Характеристика небезпечних промислових факторів суб'єкта господарювання.
4. Функціональні обов'язки особового складу формувань суб'єкта господарювання та його дії при приведенні формувань у готовність.
5. Основні способи захисту в умовах загрози та виникнення НС. Організація захисту особового складу формувань у ході виконання рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах радіаційного забруднення місцевості, при аваріях на хімічно небезпечних об'єктах, при застосуванні звичайних засобів ураження в умовах терористичного акту.
  1. Радіаційно-небезпечні об'єкти. Радіоактивні речовини та їх вимірювання. Прилади радіаційної розвідки та дозиметричного контролю. Норми радіаційної безпеки НРБУ-97. Поводження з радіоактивними відходами. Режими радіаційного захисту.
  2. Хімічно-небезпечні об'єкти. Методика прогнозування наслідків впливу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті. Небезпечні хімічні речовини, особливості їх впливу на організм людини. Промислові засоби індивідуального захисту органів дихання. Прилади хімічної розвідки для виявлення небезпечних хімічних речовин та бойових отруйних речовин.
8. Організація санітарної обробки особового складу формувань, спеціальна обробка техніки і майна при забрудненні радіоактивними і отруйними речовинами та зараженні бактеріальними засобами.
9. Прийоми надання домедичної допомоги при пораненнях, опіках, кровотечах, переломах. Домедична допомога при гострих отруєннях небезпечними хімічними речовинами.
10. Взаємодія особового складу формувань при проведенні робіт у районах надзвичайних ситуацій. Участь формувань у заходах життєзабезпечення населення, яке потерпіло від наслідків надзвичайних ситуацій.
11. Заходи безпеки при проведенні аварійно - рятувальних та інших невідкладних робіт при ліквідації наслідків стихійного лиха, аварій та катастроф.

Спеціальна тематика:

1. Для формувань загального призначення:
  - 1.1. Розшук та визволення потерпілих з-під завалів будівель, зсувів, снігових лавин. Прийоми та способи рятування людей на верхніх поверхах зруйнованих або палаючих будівель.
  - 1.2. Завалення нестійких конструкцій, споруд та їх підсилення. Дії формувань з рятування людей із завалених захисних споруд цивільного захисту.

1.3. Евакуація людей та майна із зон затоплення осередків пожеж та забруднених територій радіоактивними, небезпечними хімічними речовинами.

1.4. Способи транспортування потерпілих. Вантаження потерпілих на транспортні засоби.

2. Для інженерних формувань:

2.1. Прокладка колонних шляхів. Ремонт дорожніх діляниць та споруд. Розчистка доріг від завалів.

2.2. Підготовка машин та механізмів до дій в осередках ураження, аварій та катастроф.

2.3. Зведення насипів, дамб, водовідвідних каналів. Ліквідування підтоплень будівель та споруд.

2.4. Ліквідування масових пожеж. Влаштування протипожежних бар'єрів, насипів, просік.

2.5. Аварійні роботи на пошкоджених будівлях, транспортних та підземних спорудах.

3. Для аварійно-відновлювальних формувань:

3.1. Ймовірний характер руйнування та пошкодження на комунально - енергетичних мережах та технологічних лініях.

3.2. Способи усунення аварій на комунально-енергетичних мережах та технологічних лініях.

3.3. Ліквідування витоків та нейтралізація небезпечних хімічних речовин.

3.4. Поновлення ліній електропередач та енергетичних споруд. Відновлення тепло -, водопостачання.

4. Для формувань радіаційного та хімічного захисту:

4.1. Порядок ведення радіаційної і хімічної розвідки.

4.2. Методика спостережень щодо оцінки радіаційної та хімічної обстановки.

4.3. Поняття дегазації, нейтралізації і дезактивації. Речовини і способи дегазації, нейтралізації і дезактивації. Спеціальна обробка техніки, місцевості та предметів. Часткова та повна спеціальна обробка.

4.4. Мережі спостереження і лабораторного контролю.

4.5. Пункти видачі засобів захисту. Склад, порядок роботи, обладнання пунктів видачі. Порядок підготовки і видачі засобів захисту.

5. Для формувань забезпечення та обслуговування:

5.1. Розгортання та дії рухомого пункту харчування.

5.2. Розгортання та дії рухомого пункту продовольчого постачання.

5.3. Розгортання та дії рухомого пункту речового постачання.

6. Для формувань захисту сільськогосподарських рослин та тварин:

6.1. Ветеринарна обробка тварин.

- 6.2. Знезаражування продуктів тваринництва, рослинництва, води та фуражу.
- 6.3. Надання лікувальної та профілактичної допомоги тваринам.
- 6.4. Здійснення заходів щодо захисту сільськогосподарських рослин.
7. Для протипожежних формувань:
  - 7.1. Пожежно-технічне спорядження. Вогнегасні речовини та область їх застосування.
  - 7.2. Протипожежні профілактичні заходи на об'єкті.
  - 7.3. Особливості гасіння пожеж на суб'єктах господарювання.
8. Для формувань охорони громадського порядку:
  - 8.1. Умови і порядок введення та припинення дій надзвичайного стану. Заходи, що застосовуються в цих умовах. Гарантії прав громадян і юридичних осіб в умовах надзвичайного стану.
  - 8.2. Дії формувань при проведенні евакуації населення.
  - 8.3. Забезпечення громадського порядку, попередження та припинення випадків пограбувань, розкрадання матеріальних цінностей при ліквідації наслідків стихійного лиха, аварій та катастроф.
  - 8.4. Психологія натовпу. Попередження паніки серед населення. Дії у разі проявів тероризму.
9. Для автомобільних формувань:
  - 9.1. Спорядження автотранспорту для перевезення населення та вантажів.
  - 9.2. Здійснення перевезення населення і вантажів.
  - 9.3. Спорядження автотранспорту для перевезення уражених та постраждалих при ліквідації наслідків стихійного лиха, аварій, катастроф та в особливий період
10. Для формувань зв'язку:
  - 10.1. Організація та здійснення сталого зв'язку у районах стихійного лиха, аварій та катастроф.
  - 10.2. Розгортання та експлуатація засобів зв'язку.
11. Для формувань евакуації:
  - 11.1. Порядок здійснення евакуаційних заходів.
  - 11.2. Евакуація людей з районів стихійного лиха, аварій та катастроф, осередків ураження в умовах терористичного акту.
  - 11.3. Евакуація людей та вантажів, матеріальних цінностей, обладнання при загрозі стихійного лиха, аварій та катастроф.

* Примітка: Вибір тем спеціальної підготовки визначається керівником суб'єкта господарювання, виходячи із завдань за призначенням формування та специфіки виробництва.

V. Рекомендований перелік нормативних документів

Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 34-35.

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4.

Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 27.

Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 22.

Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 29.

Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 15.

Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 23.

Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 8.

Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 1999 р. № 192 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7.

Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю: постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1200 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 34.

Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту:

постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 92.

Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 89.

Про затвердження Правил вибору та застосування засобів індивідуального захисту органів дихання (НПАОП 0.00-1.04-07): наказ Держгірпромнагляду України від 28 грудня 2007 р. № 331, зареєстрований в Мін'юсті України 4 квітня 2008 за № 285/14976// Офіційний вісник України. — 2008. — № 28.

Про затвердження Правил експлуатації вогнегасників (НАПБ Б.01.008-2004): наказ МНС України від 2 квітня 2004 р. № 152, зареєстрований в Мін'юсті України 29 квітня 2004 за № 555/9154 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 19.

Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні (НАПБ А.01.001-2004): наказ МНС України від 19 жовтня 2004 р. № 126, зареєстрований в Мін'юсті України 4 листопада 2004 за № 1410/10009 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 45.

ДСТУ 2272-2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. — Вид. офіц. — На заміну ДСТУ 2272-93; Чинний від 01.10.2006. — К.: Держспоживстандарт України, 2007. — III, 28 с. — (Національний стандарт України).

ДСТУ 3891-99. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. — Введ. 2000.01.01. — Офіц. вид. — К.: Держстандарт України, 1999. — III, 21 с. — (Державний стандарт України).

ДСТУ 5058:2008. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. — Вид. офіц. — Чинний від 2010-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2009. — III, 10 с. — (Національний стандарт України).

ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. — На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 19 с. — (Національний класифікатор України).

Норми радіаційної безпеки України, доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ — 97/Д — 2000): державні гігієнічні нормативи ДГН 6.6.1. — 6.5.061 — 2000 / Комітет з питань гігієнічного регламентування, Національна комісія з радіаційного захисту населення України ; наук. керівник авт. кол. І. А. Ліхтарьов [та ін.]. — Вид. офіц. — К.: 2000.

До організаційно-методичних вказівок
з підготовки населення Одеської області
до дій у надзвичайних ситуаціях
керівника територіальної підсистеми
єдиної державної системи цивільного
захисту - голови Одеської обласної
державної адміністрації
від « 31 » березня 2016 року № 1

ПРОГРАМА

прискореної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Одеської області до дій в особливий період

I. Загальні положення

1.1 Програма прискореної підготовки працівників до дій в особливий період (далі - Програма) розроблена відповідно до Кодексу цивільного захисту України та постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» з метою встановлення рекомендованого змісту різних форм навчання, а також навчального часу на їх проведення.

Програма розробляється і затверджується керівниками підприємств, установ та організацій на підставі програми прискореної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій в особливий період затвердженої головою обласної державної адміністрації.

Програма передбачає навчання персоналу підприємств, установ та організаціями, способами захисту від наслідків НС, спричинених застосуванням засобів ураження.

Навчання працівників до дій в особливий період проводяться у робочий час шляхом курсового навчання, що передбачає формування навчальних груп чисельністю до 30 осіб і здійснюється в навчальних класах або на об'єктах навчально-виробничої бази підприємств, установ та організацій, а також можливого індивідуального навчання, що передбачає вивчення теоретичного матеріалу самостійно у неробочий час у формі консультацій з керівниками навчальних груп або іншими особами.

1.2. В процесі вивчення Програми рекомендується:

ознайомлення із завданнями та особливостями організації заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації;

вивчення основних способів захисту працівників від наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період з урахуванням особливостей виробничої діяльності;

ознайомлення з інформацією, що міститься в планах цивільного захисту підприємств, установ, організацій на особливий період;

набуття практичних вмінь щодо користування засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння і сприяння проведенню рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації НС;

оволодіння навичками з надання домедичної допомоги потерпілим.

II. Орієнтовний обсяг засвоєних знань та вмінь за Програмою.

2.1. У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується знати:

- основні засоби ураження вірогідного противника та небезпечні виробничі фактори, техногенні небезпеки у наслідок застосування сучасних засобів ураження;
- організація оповіщення про загрозу нападу і напад противника;
- засоби індивідуального та колективного захисту, порядок і правила користування ними;
- обов'язки і дії працівників під час загрози нападу і після застосування противником засобів ураження;
- способи та засоби запобігання пожежам та вибухам, типові дії працівників при їх виникненні, способи застосування первинних засобів пожежогасіння;
- заходи щодо сприяння проведенню на підприємстві, установі та організації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах особливого періоду.

2.2 У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується вміти:

- чітко діяти за сигналами оповіщення, практично виконувати заходи згідно із планами ЦЗ на особливий період;
- користування засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння;
- сприяти проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах особливого періоду;
- дотримуватися режимів радіаційного захисту;
- надавати домедичну допомогу потерпілим.

2.3 За підсумками навчання за програмою рекомендується формувати психологічну готовність до адекватних дій в умовах стресового впливу уражаючих чинників сучасних засобів ураження.

Після курсового та індивідуального навчання проводяться спеціальні об'єктові навчання, тренування.

III. Орієнтовний розподіл навчального часу за розділами програми та формами навчання

Весь курс підготовки необхідно провести на протязі трьох діб, із них: курсове навчання – 10 годин; спеціальні об'єктові навчання, тренування - до 6 годин. Всього до 16 годин.

У разі, якщо дозволяє обстановка, керівник може збільшити обсяг часу на прискорену підготовку працюючих.

Найменування розділу	Форма навчання, години	
	курсове навчання	спеціальні об'єктові навчання, тренування
Теоретична складова		
Основні способи захисту і загальні правила поведінки в умовах особливого періоду	4	-
Надання домедичної допомоги потерпілим	2	-
Організація заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації в особливий період	3	-
Перевірка знань	1	-
Усього	10	-
Практична складова		
Протипожежні тренування	-	2
Спеціальне об'єктове навчання (тренування) з питань цивільного захисту	-	4
Усього	10	6

IV. Рекомендована тематика та орієнтовний зміст тем за розділами програми.

4.1. Основні способи захисту і загальні правила поведінки в умовах особливого періоду.

4.1.1. Тема 1. Основні способи захисту в умовах загрози застосування та при застосуванні противником сучасних засобів ураження.

Сучасні засоби ураження вірогідного противника. Порядок отримання інформації про загрозу нападу і при нападі противника. Попереджувальний сигнал «Увага всім!».

Захисні споруди цивільного захисту, їх призначення та облаштування. Порядок заповнення захисних споруд та правила поведінки працівників, які укриваються в них.

Принцип дії, індивідуальний підбір та правила користування протигазами, респіраторами. Медичні засоби, що входять до індивідуальних аптечок та їх призначення. Індивідуальний перев'язочний пакет. Індивідуальні протихімічні пакети.

Евакуація, порядок її проведення, правила поведінки та обов'язки евакуйованих працівників.

4.1.2. Тема 2. Правила поведінки працівників при загрозі застосування та під час застосування противником сучасних засобів ураження.

4.1.3. Тема 3. Безпека працівників під час радіаційних аварій і радіаційного забруднення місцевості. Режими радіаційного захисту.

Особливості радіаційного впливу на людину. Поняття про дози опромінення людини. Променева хвороба.

Побутові дозиметричні прилади, їх призначення та особливості користування.

Режими радіаційного захисту. Санітарна обробка працівників. Дезактивація приміщень, обладнання, техніки, виробничої території тощо.

4.1.4. Тема 4. Правила поведінки працівників при застосуванні бойових отруйних речовин та при аваріях з викидом небезпечних хімічних речовин.

Характеристики основних бойових отруйних речовин та небезпечних хімічних речовин. Особливості їх впливу на організм людини. Наслідки аварій з викидом небезпечних хімічних речовин та при застосуванні бойових отруйних речовин.

Загальні правила поведінки та дії працівників при аваріях з викидом небезпечних хімічних речовин та при застосуванні бойових отруйних речовин.

Проведення заходів з ліквідації наслідків аварій з викидом небезпечних хімічних речовин та при застосуванні бойових отруйних речовин. Дегазація приміщень, обладнання, виробничої території тощо.

4.1.5. Тема 5. Вибухо - та пожежонебезпека на виробництві. Рекомендації щодо дій під час виникнення пожежі.

Основні поняття вибухобезпеки виробництва. Небезпечні фактори вибуху і захист від них. Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів.

Стисла характеристика пожежної небезпеки підприємства, установи, організації. Протипожежний режим на робочому місці. Можливість виникнення та (або) розвитку пожежі. Небезпечні фактори пожежі.

Дії працівників у разі загрози або при виникненні пожежі. Гасіння пожеж. Засоби пожежогасіння, протипожежне устаткування та інвентар, порядок та правила їх використання під час пожежі.

4.1.6. Тема 6. Правила поведінки і дії в умовах масового скупчення людей та в осередках інфекційних захворювань.

Безпека при масових скупченнях людей. Психологія натовпу. Правила безпечної поведінки у місцях масового перебування людей та у разі масового скупчення людей.

Поширення інфекційних хвороб серед населення. Джерела збудників інфекцій. Основні механізми передавання збудників інфекції.

Режимно-обмежувальні заходи (посилене медичне спостереження, обсервація, карантин). Правила поведінки в осередках інфекційних захворювань, особиста гігієна в цих умовах.

Основні напрямки профілактики інфекційних хвороб. Методи і засоби дезінфекції, дезінсекції, дератизації. Основні дезінфекційні засоби.

4.2. Надання домедичної допомоги потерпілим.

4.2.1. Тема 1. Порядок і правила надання домедичної допомоги при різних типах ушкоджень.

Основні правила надання домедичної допомоги в невідкладних ситуаціях. Проведення первинного огляду потерпілого. Способи виклику екстреної медичної допомоги.

Ознаки порушення дихання. Забезпечення прохідності дихальних шляхів. Проведення штучного дихання. Ознаки зупинки роботи серця. Проведення непрямого масажу серця.

Домедична допомога при ранах і кровотечах. Способи зупинки кровотеч. Правила та прийоми накладання пов'язок на рани.

Домедична допомога при переломах, вивихах. Прийоми та способи іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів.

4.2.2. Тема 2. Порядок і правила надання домедичної допомоги при ураженні бойовими отруйними речовинами, небезпечними хімічними речовинами, при опіках тощо.

Невідкладна та перша допомога при отруєннях бойовими отруйними речовинами, чадним газом, аміаком, хлором, іншими небезпечними хімічними речовинами.

Перша допомога при хімічних та термічних опіках, радіаційних ураженнях, втраті свідомості, тепловому та сонячному ударах, отруєннях, обмороженнях та замерзанні.

Правила надання допомоги при утопленні.

Способи і правила перенесення та транспортування потерпілих.

Медичні засоби індивідуального захисту.

4.3. Організація заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації в особливий період

4.3.1. Тема 1. Забезпечення виконання на підприємстві, в установі та організації завдань з цивільного захисту в особливий період.

Права і обов'язки працівників у сфері цивільного захисту. Сприяння проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків ураження. Заходи життєзабезпечення постраждалих.

4.3.2. Тема 2. Виконання заходів захисту та дії працівників згідно з планами ЦЗ на особливий період

Об'єктовий план ЦЗ на особливий період. Прогнозовані загрози від застосування засобів ураження, небезпечні виробничі фактори, характерні причини аварій (вибухів, пожеж тощо) на виробництві.

Об'єктова система оповіщення працівників. Дії персоналу щодо аварійної зупинки виробництва. Виведення працівників з небезпечної зони, порядок забезпечення їх засобами індивідуального захисту, місця розташування можливих захисних споруд цивільного захисту, шляхи евакуації.

Інформування працівників щодо розвитку ситуації після нападу противника, місць розгортання і маневрування аварійно-рятувальних сил, залучення необхідних ресурсів, технічних і транспортних засобів, координації дій з населенням та заходів безпеки в зоні ураження.

V. Рекомендований зміст практичних форм навчання за Програмою

5.1. Тренінги необхідних дій в умовах особливого періоду проводяться під час курсового або індивідуального навчання шляхом виконання індивідуальних завдань або групових занять з метою формування та/або відпрацювання умінь та навичок користування засобами індивідуального захисту та засобами пожежогасіння, дотримання правил поведінки під час проведення евакуації, проведення серцево-легеневої реанімації та інших способів надання першої допомоги потерпілим.

5.2. Тренування з питань цивільного захисту та протипожежні тренування є спрощеними за організацією та скорочені за часом і обсягом злагожені навчальні заходи, що спрямовані на вирішення завдань запобігання, мінімізації або ліквідації наслідків НС на підприємстві, в установі або організації в умовах, максимально наближених до обстановки, що може бути спричинена нападом противника або сукупністю небезпечних подій та явищ.

Тренування проводяться з метою практичного відпрацювання, закріплення та перевірки умінь та навичок виконання працівниками дій щодо дій при загрозі нападу та при застосуванні противником засобів ураження, насамперед дій за сигналами оповіщення, користування засобами індивідуального захисту та засобами пожежогасіння, способів рятування людей, надання домедичної допомоги потерпілим, порядку евакуації людей і матеріальних цінностей, взаємодії з аварійно-рятувальними підрозділами та медичними працівниками.

5.3. Спеціальні об'єкти навчання з питань цивільного захисту є єдиним комплексом навчальних заходів, спрямованих на вирішення завдань цивільного захисту на підприємстві, в установі або організації в умовах, максимально наближених до реальних умов в особливий період.

Спеціальні об'єкти навчання проводяться з метою комплексного відпрацювання керівним складом та фахівцями сил цивільного захисту разом працівниками підприємств, установ та організацій дій з організації та здійснення заходів, передбачених планами ЦЗ на особливий період, а також виконання ними функцій з питань цивільного захисту.

VI. Рекомендації щодо перевірки засвоєння змісту Програми

6.1. Перевірку знань за змістом Програми рекомендується проводити шляхом тестування або заліку в усній або письмовій формі.

VII. Рекомендований перелік навчально-матеріального майна

7.1. Для забезпечення проведення навчання за Програмою використовується матеріально-технічна база підприємства, установи та організації.

7.2. У складі навчально-матеріального майна, повний перелік та кількісні показники якого визначаються керівником підприємства, установи та організації з урахуванням особливостей їх виробничої діяльності та кількості працівників, доцільно передбачати засоби захисту органів дихання (протигази фільтруючі, респіратори, тощо), побутові дозиметричні прилади, вогнегасники, індивідуальні аптечки, навчальні стенди та схеми.

VIII. Рекомендований перелік нормативних документів

Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 34-35.

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4.

Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 27.

Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 22.

Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 29.

Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 15.

Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 23.

Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 8.

Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 1999 р. № 192 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7.

Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю: постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1200 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 34.

Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту:

постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 92.

Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 89.

Про затвердження Правил вибору та застосування засобів індивідуального захисту органів дихання (НПАОП 0.00-1.04-07): наказ Держгірпромнагляду України від 28 грудня 2007 р. № 331, зареєстрований в Мін'юсті України 4 квітня 2008 за № 285/14976// Офіційний вісник України. — 2008. — № 28.

Про затвердження Правил експлуатації вогнегасників (НАПБ Б.01.008-2004): наказ МНС України від 2 квітня 2004 р. № 152, зареєстрований в Мін'юсті України 29 квітня 2004 за № 555/9154 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 19.

Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні (НАПБ А.01.001-2004): наказ МНС України від 19 жовтня 2004 р. № 126, зареєстрований в Мін'юсті України 4 листопада 2004 за № 1410/10009 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 45.

ДСТУ 2272-2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. — Вид. офіц. — На заміну ДСТУ 2272-93; Чинний від 01.10.2006. — К.: Держспоживстандарт України, 2007. — III, 28 с. — (Національний стандарт України).

ДСТУ 3891-99. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. — Введ. 2000.01.01. — Офіц. вид. — К.: Держстандарт України, 1999. — III, 21 с. — (Державний стандарт України).

ДСТУ 5058:2008. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. — Вид. офіц. — Чинний від 2010-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2009. — III, 10 с. — (Національний стандарт України).

ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. — На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 19 с. — (Національний класифікатор України).

Норми радіаційної безпеки України, доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ — 97/Д — 2000): державні гігієнічні нормативи ДГН 6.6.1. — 6.5.061 — 2000 / Комітет з питань гігієнічного регламентування, Національна комісія з радіаційного захисту населення України ; наук. керівник авт. кол. І. А. Ліхтарьов [та ін.]. — Вид. офіц. — К.: 2000.

До організаційно-методичних вказівок
з підготовки населення Одеської області
до дій у надзвичайних ситуаціях
керівника територіальної підсистеми
єдиної державної системи цивільного
захисту - голови Одеської обласної
державної адміністрації
від « 31 » березня 2016 року № 1

ПРОГРАМА

загальної підготовки для самостійного вивчення населенням Одеської області заходів захисту та дій у надзвичайних ситуаціях

I. Загальні положення

1.1 Програма загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Одеської області до дій у надзвичайних ситуаціях (далі - Програма) розроблена відповідно до Кодексу цивільного захисту України та постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» з метою встановлення рекомендованого змісту різних форм навчання, а також навчального часу на їх проведення, та Типової програми затвердженої наказом ДСНС України 06.06.2014 № 310 (у редакції наказу ДСНС України 08.08.2014 № 458).

1.2 В процесі вивчення Програми рекомендується вивчення основних питань за тематикою:

- права та обов'язки громадян з питань цивільного захисту;
- надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу. Оповіщення населення та його дії за попереджувальним сигналом "УВАГА ВСІМ!". Мовна інформація по засобам оповіщення;
- правила поведінки населення при виявленні вибухонебезпечних предметів, пристроїв, боєприпасів, які не вибухнули тощо;
- правила поведінки людей при:
  - стихійних лихах: землетрус, ураган, ожеледиця, снігові замети, гроза тощо;
  - під час ведення бойових дій: артобстрілів, бомбуванні тощо;
- хімічно небезпечні та потенційно небезпечні об'єкти міста. сильнодіючі отруйні речовини: аміак, хлор, ртуть.

Речовини, які використовуються в побуті: фарби, лаки, розчинники, перекис водню (пергідроль) та хімікати, які використовуються в садівництві та на городі.

- інфекційні захворювання: грип, дизентерія, холера, чума, натуральна віспа, пташиний грип, туберкульоз. Перші ознаки захворювання;
- захисні споруди цивільної оборони: сховища, укриття. Підвищення захисних властивостей підвалів та погребів.

Герметизація житла;

- засоби індивідуального захисту органів дихання дорослих та дітей: протигази, респіратори. виготовлення протипилових тканих масок ПТМ-1 і ватно-марлевих пов'язок в домашніх умовах. Отримання засобів індивідуального захисту (протигазів) у випадку хімічного зараження;
- медичні засоби індивідуального захисту і терапії: аптечка індивідуальна АІ-2, індивідуальний перев'язочний пакет, їх використання. Домашня медична аптечка;
- евакуація та порядок її проведення. Екстрений вивід (тимчасове виведення) людей з зони загрози життю та здоров'ю;
- правила поведінки і заходи безпеки на воді та при сильній спеці (жарі), надання першої допомоги постраждалому;
- само і взаємодопомога при нещасних випадках: пораненнях, переломах, кровотечах, хімічних та термічних опіках, знепритомленні, признаки клінічної смерті. Основи реанімації;
- пожежонебезпечні речовини в побуті, попередження пожеж, дії при виникненні. Поведінка при виявленні вибухонебезпечних предметів;
- отруєнні продуктами харчування, грибами: ботулізм, сальмонельоз. Надання першої допомоги при отруєнні.
- служби, організації (міста) реагування на надзвичайні ситуації (в місті). Телефони екстреного виклику.

II. Орієнтовний обсяг засвоєних знань та вмінь за Програмою.

2.1 У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується знати:

- основні небезпечні виробничі фактори, техногенні та природні небезпеки, що ймовірні в районах проживання населення;
- організацію оповіщення про загрозу і виникнення надзвичайної ситуації;
- засоби індивідуального та колективного захисту, порядок і правила користування ними;
- обов'язки і дії населення під час загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій;

способи та засоби запобігання пожежам та вибухам, дії населення під час їх виникнення, способи застосування первинних засобів пожежогасіння;

побутові дозиметричні прилади, їх призначення та особливості користування ними;

заходи щодо сприяння проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення НС.

2.2 У результаті проходження навчання за Програмою рекомендується вміти:

чітко діяти за сигналами оповіщення;

користуватися засобами індивідуального і колективного захисту, первинними засобами пожежогасіння;

приймати участь та сприяти проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення НС, під час ведення бойових дій: артобстрілів, бомбуванні тощо..;

дотримуватися режимів радіаційного захисту;

надавати першу допомогу потерпілим у НС.

2.3 За підсумками навчання за Програмою рекомендується формування психологічної готовності до адекватних дій в умовах стресового впливу уражаючих чинників НС.

III. Форма навчання – індивідуальне навчання 12 годин (за запропонованою тематикою)

IV. Рекомендований перелік навчально-матеріального майна

4.1 Для забезпечення проведення навчання за Програмою використовується матеріально-технічна база навчально-консультаційних пунктів при житлово-комунальних органах та органах виконавчої влади та місцевого самоврядування

V. Рекомендований перелік нормативних документів

Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 34-35.

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4.

Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 27.

Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 22.

Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 29.

Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 15.

Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 23.

Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 8.

Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 1999 р. № 192 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7.

Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю: постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1200 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 34.

Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту:

постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 50.

Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 92.

Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 89.

Про затвердження Правил вибору та застосування засобів індивідуального захисту органів дихання (НПАОП 0.00-1.04-07): наказ Держгірпромнагляду України від 28 грудня 2007 р. №

331, зареєстрований в Мін'юсті України 4 квітня 2008 за № 285/14976// Офіційний вісник України. — 2008. — № 28.

Про затвердження Правил експлуатації вогнегасників (НАПБ Б.01.008-2004): наказ МНС України від 2 квітня 2004 р. № 152, зареєстрований в Мін'юсті України 29 квітня 2004 за № 555/9154 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 19.

Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні (НАПБ А.01.001-2004): наказ МНС України від 19 жовтня 2004 р. № 126, зареєстрований в Мін'юсті України 4 листопада 2004 за № 1410/10009 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 45.

ДСТУ 2272-2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. — Вид. офіц. — На заміну ДСТУ 2272-93; Чинний від 01.10.2006. — К.: Держспоживстандарт України, 2007. — III, 28 с. — (Національний стандарт України).

ДСТУ 3891-99. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. — Введ. 2000.01.01. — Офіц. вид. — К.: Держстандарт України, 1999. — III, 21 с. — (Державний стандарт України).

ДСТУ 5058:2008. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. — Вид. офіц. — Чинний від 2010-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2009. — III, 10 с. — (Національний стандарт України).

ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. — На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. — К.: Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 19 с. — (Національний класифікатор України).

Норми радіаційної безпеки України, доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ — 97/Д — 2000): державні гігієнічні нормативи ДГН 6.6.1. — 6.5.061 — 2000 / Комітет з питань гігієнічного регламентування, Національна комісія з радіаційного захисту населення України ; наук. керівник авт. кол. І. А. Ліхтарьов [та ін.]. — Вид. офіц. — К.: 2000.

